

5. Тимошко Г.М. Органайзер керівника навчального закладу : методичні рекомендації. Вид. 2-ге, переробл. і доповн. Ніжин : Видавець ПП Лисенко М.М., 2016. 188 с.

The article deals with the formation of professional competence of the director of preschool educational institution. Analytical skills are one of the criteria of professional competence of director of preschool educational institution. They are the basis of generalized pedagogical thinking and are manifested through such skills as the ability to properly diagnose the pedagogical phenomenon, the ability to distinguish the basic teaching task, the ability to determine the means of his optimal decision, and so on. Pedagogical forecasting involves the formation of qualities of individual children and the whole team for a given period of time. The ability of pedagogical forecasting involves mastering the teacher with such methods of intellectual activity as modeling, hypothesis, imaginary experiment. Projective skills are revealed in the results of pedagogical forecasting of educational activities. The development of a project of pedagogical activity involves, first of all, a well-formed goal of training and education and justifying means of phased implementation. Reflexive skills constitute a special group of pedagogical skills and are used by the teacher in the implementation of control and evaluation activities. Developmental skills include the definition of "zone of the immediate development" (V.S. Vyhotskyi) of individual children and the collective as a whole, creating conditions for the development of cognitive interests, abilities, inclinations. Information skills combine computer skills, ability to interpret and adapt the acquired information to the tasks of education and upbringing. Communicative skills are interdependent communication skills and pedagogical techniques. Mobilization skills are the ability to attract the attention of children and to develop their clear interests in a particular activity. Orienteering skills are aimed at the formation of moral and value qualities of pupils; organization of joint creative activity, which should develop socially significant qualities of the individual. Perceptual skills is the ability to perceive and adequately interpret information from a communication partner acquired during a joint activity; to understand another person and his personality; to understand the value of each person.

Key words: organization, psychological-pedagogical peculiarities, pre-school education, reforming.

УДК 37.011.3-051+37(091)"20"

DOI: 10.32626/2309-9763.2019-26-1.126-131

Людмила Ликтей

Liudmyla Liktei

ФОРМУВАННЯ МЕТОДИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ У КОНТЕКСТІ ІДЕЙ І.А. ЗЯЗЮНА

A TEACHER OF NEW UKRAINIAN SCHOOL: FORMATION OF HIS METHODOLOGICAL COMPETENCE IN THE CONTEXT OF I.A. ZIAZIUN'S CONCEPT

У статті висвітлено світоглядні ідеї відомого фундатора сучасної педагогічної науки Івана Андрійовича Зязюна щодо майстерності учителя як найвищого рівня педагогічної діяльності. Проаналізовано основні елементи педагогічної майстерності: гуманістичну спрямованість діяльності вчителя, методичну компетентність, педагогічні здібності та педагогічну техніку тощо. Висвітлено вплив інноваційної діяльності на формування методичної компетентності студентів педагогічних закладів фахової передвищої освіти.

Ключові слова: методична компетентність, методика, компетентність, педагогіка, педагогічна освіта, педагогічна майстерність, учитель, учень.

Серед найважливіших завдань розбудови суспільства важливе місце належить удосконаленню системи початкової освіти. Зрозуміло, що у цьому контексті особливого значення набуває проблема методичної компетентності майбутнього фахівця і, зокрема, формування методичної компетентності майбутніх учителів початкових класів. Учитель – це першоджерело знань дитини, від його майстерності та компетентності залежить формування соціально зрілої особистості школяра з усвідомленою громадянською позицією, почуттям національної самосвідомості. Ще з давніх часів цінувалися такі якості, як досконалість, добросовісність, майстерність. Значний внесок у розробку актуальної проблеми зробив видатний педагог, доктор філософських наук, професор, академік НАПН України Іван Андрійович Зязюн. На думку ученого, майстерність учителя постає як найвищий рівень педагогічної діяльності, якісний результат, як вияв творчої активності особистості вчителя.

Зазначимо, що формування методичної компетентності спирається, насамперед, на концепції відомих педагогів (В. Бондар, І. Зязюн, Д. Мазоха, А. Радченко, В. Семиченко, В. Сластенін, Е. Соф'янц, Р. Хмельюк, Л. Хоружа та ін.). Шляхи удосконалення методичної компетентності розглядаються сучасними педагогами та науковцями (Н. Єргановою, С. Назаровим, Ю. Подповетною, І. Резанович, Т. Сергеевою, Н. Кузьміною, А. Марковою, Л. Мітіною).

Метою статті є висвітлення проблеми формування методичної компетентності майбутніх учителів початкових класів у педагогічних закладах фахової передвищої освіти України в сучасних умовах.

Правильне поєднання набутих знань, умінь, навичок майбутніх учителів в освітньому процесі створює єдину сукупну систему – методичну компетентність. Методична компетентність – основний компонент професійної компетентності майбутнього педагога-фахівця. “Компетентність – динамічна комбінація знань, способів мислення, поглядів, цінностей, навичок, умінь, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно провадити професійну та подальшу навчальну діяльність” [6, с. 10].

Відповідно до професійного стандарту вчителя початкових класів закладу загальної середньої освіти, педагог повинен бути компетентним та обізнаним не тільки щодо планування та здійснення освітнього процесу, а підготовленим методично. За вищезгаданим документом до професійних компетентностей учителя відносимо здатність вивчати та аналізувати методичну літературу, уміти застосувати її на практиці. Однією з надважливих вимог до сучасного педагога є знання нормативно-правової бази, що регламентують діяльність учителя початкової школи та провадження ним освітнього процесу: Державний стандарт початкової освіти, де чітко зазначено компетентності, якими повинні володіти здобувачі початкової освіти, Типові освітні програми, освітні програми, Базовий навчальний план тощо [10, с. 4]. Завдяки формуванню таких знань майбутні педагоги набувають неоціненного досвіду, педагогічної майстерності, яка має “достатньо стійку систему теоретично осмислених і практично виправданих педагогічних дій і операцій, що забезпечують високий рівень педагогічної взаємодії між викладачем і його учнями” [3, с. 47].

Планування щоденної роботи вчителя: календарно-тематичне планування змісту освітніх галузей знань, поурочне планування, планування професійного саморозвитку вимагають широкого спектру знань психолого-педагогічної, методичної літератури. Аналізуючи навчально-методичну літературу, яка розміщена на інтернет-ресурсах МОН України, Національної електронної платформи, сайтах видавництва, електронних бібліотеках, робимо висновок, що майбутній педагог може взяти багато інформації, яка вплине на розвиток його методичної компетентності.

Сучасні вимоги диктують нові підходи до навчання, розвитку, соціалізації та виховання здобувачів початкової освіти. Концепція Нової української школи пропонує розвиток компетентностей для життя у суспільстві й державі та задля цього оновлює зміст освіти, поглиблює автономію школи та вчителя. Методична компетентність спрямовується на досягнення результатів школярів. Майбутні педагоги повинні усвідомлювати, що під час проектування уроку

вони зобов'язані реалізувати сучасні методики навчання освітніх галузей, які передбачені Державним стандартом початкової освіти. Завдання молодого педагога – застосовувати сучасні інноваційні освітні технології під час проектування та проведення уроку чи заняття. Технічні засоби навчання допомагають активізувати учнів, розвивають творче креативне мислення прагнення до всебічного розвитку, стимулюють інтерес до навчання. Адже, унікальність педагогічної професії полягає ще й у тому, що, створюючи умови для стимулювання активності своїх вихованців, продумуючи й аналізуючи комплекс різномірних завдань, педагог творчо актуалізується, використовуючи власні творчі ресурси [2, с. 500].

Майбутній фахівець має орієнтуватися на компетентнісні засади у дидактичному і методичному забезпеченні навчання, де домінуючим є знаннєвий компонент. Відповідно до загальної мети освіти, місією початкової школи є різнобічний розвиток особистості дитини відповідно до її вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей, формування в неї загальнокультурних і морально-етичних цінностей, ключових і предметних компетентностей, необхідних життєвих і соціальних навичок, що забезпечують її готовність до продовження навчання в основній школі, життя у демократичному суспільстві [9, с. 13]. До таких умов має бути готовим кожен випускник педагогічних закладів фахової передвищої освіти. Ключові компетентності Державного стандарту початкової загальної освіти, сформованість методичної компетентності майбутнього педагога визначають якість початкової освіти.

Формування методичної компетентності майбутніх учителів початкових класів у педагогічних закладах фахової передвищої освіти України тісно пов'язане з демократичним розвитком закладу освіти. Розвиток методичної компетентності у таких закладах буде максимально ефективним тоді, коли це стане завданням не лише окремих дисциплін чи курсів, а й усіх сфер життя педагогічного закладу фахової передвищої освіти, коли увесь освітній процес буде базуватися на партнерстві та взаємодії викладача та здобувача. Проблемою, яка потребує розв'язання, є дисбаланс між суспільним запитом на висококваліфікованих педагогічних працівників. Одним із чинників, що призвели до виникнення такого дисбалансу, є невідповідність ключових професійних компетентностей випускників закладів педагогічної освіти викликам цифрового суспільства [7, с. 4]. Для усунення такої проблеми ключовими завданнями є використання в педагогічній практиці активних інноваційних методів навчання й викладання, які сприяють розвитку методичної компетентності, методів викладання, що розвивають компетентності співпраці, критичного мислення, аналізу, застосовування наскрізного підходу. Впровадження інновацій в освітній процес потребує спеціальної підготовки майбутніх учителів, оскільки інноваційна діяльність учителя має розпочинатись із глибокого критичного аналізу усіх аспектів його професійної діяльності, ознайомлення та вивчення педагогічних технологій. Неодноразово академік І. Зязюн наголошував нам на тому, що інноваційні процеси, які відбуваються в освіті, потребують інтелектуальної, емоційної та вольової взаємодії.

Формування методичної компетентності не обмежується лише педагогічним закладом фахової передвищої освіти. Використання освітнього потенціалу баз практик, взаємодія з іншими закладами освіти сприяє поглибленню методичної свідомості майбутніх фахівців, розвитку навичок співпраці, відповідальності, впевненості у собі. Процес такої співпраці – важливий елемент практичного досвіду як для майбутніх педагогів, так і для школярів. Головною метою системи сучасної освіти є підготовка професійно компетентних і конкурентноспроможних, гуманістично зорієнтованих спеціалістів. Педагогічна наука спрямована на формування майбутнього високо кваліфікованого спеціаліста, здатного вільно та свідомо самовизначатися у фаховій діяльності, творчо розв'язувати проблеми педагогічного освітнього процесу спільно з учнями. Безпечний і комфортний клімат в освітньому закладі дає змогу побудувати рівноправні й відповідальні стосунки та сприяти розвитку компетентностей не лише учнів, але й учителів, батьків [11, с. 30].

Важливе місце у розвитку методичної компетентності педагога посідає самоосвіта. Це безперервний процес саморозвитку, усвідомлена потреба вчителя до систематичного

самовдосконалення. Професійна самоосвіта педагога – це свідомо діяльність удосконалення своєї методичної майстерності та компетентності. Самоосвіта є елементом виробничої діяльності вчителя, який обирає матеріал, прийоми і засоби роботи для вдосконалення професійної діяльності. В. Сухомлинський уважав, що джерелом і рушійною силою самоосвітньої діяльності вчителя є потреба в знаннях. Активність, життєвість знань – це вирішальна умова того, щоб вони повсякчас розвивалися, поглиблювалися. Знання лише тоді й живуть, коли розвиваються й поглиблюються [13, с. 453]. У процесі самоосвітньої діяльності здійснюється підвищення наукового рівня методичної компетентності майбутніх педагогів. За словами відомого українського науковця О. Савченко, у педагогічній освіті спостерігається ускладнення та розширення функцій учительської праці. Вона охоплює навчальну, виховну, розвивальну, культурно-просвітницьку, корекційну, комунікативну інформаційну та багато інших функцій [12, с. 7]. Це потребує широко розвиненого професійно-методичного мислення, здатності аналізувати та синтезувати здобуті знання в досягненні педагогічно-методичної самоосвітньої мети. Самоосвіта не повинна зводитись до відновлення вже набутих знань у педагогічних закладах фахової передвищої освіти, її завдання полягає у набутті новітніх інноваційних технологій та методик роботи з дітьми.

Розвиток методичної компетентності майбутнього вчителя залежить від наполегливої та систематичної праці. Оволодіння нею доступне кожному педагогу за умови цілеспрямованої роботи над собою. Варто зазначити, що головними визначальними елементами розвитку та вдосконалення методичної компетентності вчителя є професіоналізм, компетентність, продуктивність, соціально спрямовані особистісні якості. З педагогічної точки зору, професійне становлення особистості молодого вчителя – це процес його входження у професійну діяльність, у ході якого відбувається привласнення ролі вчителя, формується його професійна позиція й визначаються шляхи самореалізації у подальшій педагогічній праці [14, с. 9].

На сучасному етапі педагогічної освіти виникає глибока необхідність у розумінні майбутніми педагогами того, що діяльність педагога, рівень його методичної компетентності потребує реформації. Майбутні вчителі повинні розуміти, що бути хорошим професіоналом означає систематично працювати над підвищенням рівня методичної компетентності з метою належного виконання своїх посадових обов'язків. Це запорука успішного реформування освіти. Продуктивність розвитку методичної компетентності майбутніх учителів початкової школи залежить від таких чинників, як особистий педагогічний розвиток, самопізнання та самоаналіз, відкритість до змін, роботою над дослідницькою, творчою, пошуковою діяльністю тощо. Це осмислення практичного досвіду педагогічної діяльності, орієнтація на зміну й розвиток освітнього процесу з метою досягнення вищих результатів, одержання нових знань, розвиток компетентностей, що призводить до формування якісно іншої педагогічної освіти. За словами І. Зязюна: “Учитель – це експериментальна цільова програма”. Програма, яка передбачає усвідомлення освіти як процесу, що охоплює все життя людини, невідпинне цілеспрямоване засвоєння людиною соціокультурного досвіду з використанням усіх ланок існуючої освітньої системи, дотримання означеного принципу організації освіти, освіти політики, що спрямована на створення умов для навчання людини протягом усього життя, забезпечення взаємозв'язку і наступності різних ланок освіти [4, с. 11-60].

Перед сучасними педагогічними закладами фахової передвищої освіти стоять нові завдання та нововведення. Вони є рушійною силою зміни системи освіти, визначення та сповідування нових стандартів підготовки майбутніх педагогів, розвиток компетентностей та їх вдосконалення, створення якісно нової педагогічної практики. Особливої ролі у сфері освіти набуває проблема підготовки вчителя “нового типу”, вчителя-професіонала, здатного до творчості, до швидкого й якісного вирішення поставлених перед ним педагогічних завдань. Сучасні фахівці повинні бути підготовленими до вирішення нових професійних проблем, що вимагають нестандартних творчих рішень та бути здатними до творчого саморозвитку. Водночас, педагогічні заклади фахової передвищої освіти зобов'язані забезпечити не тільки соціальну підтримку, а й підвищувати престиж педагогічної праці [8, с. 4]. Інноваційна

педагогічна діяльність освіти має спрямовуватися на оновлення системи педагогічної освіти відповідно до нових вимог, але спираючись на засади розвитку педагогічної майстерності В. Сухомлинського, О. Макаренка, І. Зязюна. Педагогічна майстерність – це комплекс властивостей особистості, що забезпечує самоорганізацію високого рівня професійної діяльності вчителя на рефлексійній основі [1, с. 25].

Школа українська буде успішна, якщо в неї прийде успішний учитель, – зазначав видатний педагог І. Зязюн, – він – успішний учитель та фахівець – вирішить дуже багато питань щодо якості викладання, обсягу домашніх завдань, комунікації з дітьми та адміністрацією школи. До дітей має прийти людина-лідер, яка може вести за собою, яка любить свій предмет, яка його фахово викладає [5, с. 47].

Актуальною для формування методичної компетентності майбутніх педагогічних працівників є спадщина І. Зязюна, котрий досконало володів ідеями ефективної організації освітнього процесу. Поради педагога не втрачають актуальності і сьогодні. Використання його ідей у закладах загальної середньої освіти, педагогічних закладах фахової передвищої освіти сприяє інтелектуальному розвитку як дітей, так і майбутніх учителів, вихованню їх національно-свідомими громадянами. Молода генерація українських учених-педагогів спирається на ідеї своїх попередників, зокрема на наукову школу педагогічної майстерності академіка І. Зязюна, що високо поціновувана не лише в Україні, а й за її межами.

Список використаних джерел

1. Зязюн І.А. Педагогічна майстерність: підручник / І.А. Зязюн, Л.В. Крамущенко, І.Ф. Кривонос та ін.; за ред. І.А. Зязюна. 3-тє вид., допов. і переробл. Київ : СПД Богданова А.М., 2008. 376 с.
2. Зязюн І.А. Філософія педагогічної дії. Київ-Черкаси : В-во ЧНУ, 2008. 605 с.
3. Зязюн І.А. Філософські засади освіти: освітні і виховні парадигми, освітні технології, діалектика педагогічної дії. Педагогічна майстерність у закладах професійної освіти: монографія. Київ, 2003. 246 с.
4. Зязюн І.А. Філософські засади освіти: освітні і виховні парадигми, освітні технології, діалектика педагогічної дії. Педагогічна майстерність у закладах професійної освіти: монографія / за ред. Н.Г. Ничкало, І.А. Зязюн, М.П. Лещенко, М.М. Солдатенко та ін.; Ін-т педагогіки та психології проф. освіти АПН України. Київ, 2003. 246 с.
5. Зязюн І.А., Сагач М.Г. Краса педагогічної дії. Завуч. 2001. №17. С. 18.
6. Концепція “Нова українська школа”. МОН України. Київ, 2016. 36 с.
7. Концепція розвитку педагогічної освіти. МОН України. Київ, 2018. 25 с.
8. Концептуальні підходи до розвитку багаторівневої педагогічної освіти в Україні: Ін-т педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України, Асоціація ректорів педагогічних університетів України. Київ. : НПУ ім. М. Драгоманова. 2011. 15 с.
9. Нова українська школа: poradnik для вчителя / за заг. ред. Н.М. Бібік. Київ : Літера ЛТД, 2018. 160 с.
10. Професійний стандарт вчителя початкових класів закладу загальної середньої освіти. Київ, 2018. 46 с.
11. Рафальська М, Донець А. Практичний посібник “Демократична освіта”. Київ, 2017. 37 с.
12. Савченко О.Я. Функціональний підхід при підготовці майбутнього вчителя. Освіта України. 2003. № 44-45. С. 67.
13. Сухомлинський В.О. Сто порад учителю. Вибрані твори в п'яти томах. Том другий. Видавництво “Радянська школа”, 1976, с. 452-454.
14. Цюняк О.П., Копчук-Кашецька М.С. Імідж сучасного педагога. Світоглядні ідеї Івана Андрійовича Зязюна у Новій українській школі. Електронний науковий журнал. №2(179), 2018. С. 8-10.

The article deals with the main ideas of I.A. Ziaziun, a well-known educator of modern pedagogy, who considers teacher's skills as the highest level of pedagogical practice. Such basic components of pedagogical skills as humanistic approach of teacher's activity, professional competence, pedagogical capacity and pedagogical technique are analyzed in the article. The influence of innovative activity on formation of methodological competence of students studying in the professional educational establishments of pre-high education is highlighted.

Among the most important tasks of social development, an important place belongs to primary education system improvement. It is clear that in this context the problem of future specialist's methodological competence and, in particular, the methodological competence formation of future teachers of elementary school is of particular importance. The teacher is the primary source of child's knowledge, his skills and competence influence the formation of socially mature personality of the pupil with a stable civic position and national self-consciousness sense. Since ancient times, such qualities as perfection, virtuousness and mastery have been valued. The significant contribution to the actual problem development was made by the outstanding pedagogue, Ph.D., professor, academician of the National Academy of Sciences of Ukraine – Ivan Ziaziun. According to the scholar, the teacher's skill appears as the highest pedagogical activity level, a qualitative result as a manifestation of teacher's personality creative activity.

The heritage of I. Ziaziun is relevant to the formation of future teachers' methodological competence, who perfectly possessed the ideas of effective educational process organization. Pedagogue's tips do not lose their relevance even today. The implementation of his ideas in general secondary educational institutions, pedagogical institutions of professional higher education promotes the intellectual development of both children and future teachers, fostering them as national conscious citizens. The Ukrainian young scholars-pedagogues generation is based on their predecessors' ideas, in particular, on the I. Ziaziun scientific school of pedagogical mastery, which is highly valued not only in Ukraine, but also abroad.

Key words: methodological competence, methodology, competence, pedagogy, pedagogical education, pedagogical skills, teacher, pupil.

УДК [785:37]:159.955.4

DOI: 10.32626/2309-9763.2019-26-1.131-137

Дмитро Мазур
Dmytro Mazur

РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНОЇ РЕФЛЕКСІЇ КЕРІВНИКА ІНСТРУМЕНТАЛЬНОГО КОЛЕКТИВУ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

DEVELOPMENT OF PROFESSIONAL SELF-REFLECTION OF THE LEADER OF AN INSTRUMENTAL BAND AS A PEDAGOGICAL PROBLEM

У даній статті досліджується феномен “професійна рефлексія” керівника інструментального колективу в контексті музично-педагогічної проблематики. В роботі наголошується, що в сучасних динамічних умовах сьогодення важливо бути не тільки кваліфікованим та компетентним фахівцем, але й мати здатність до професійної рефлексії, що є необхідною складовою проектування творчої діяльності, яка забезпечує професійне зростання та оцінювання свого “Я”.

Зазначається, що рефлексивний метод дає змогу осмислити власну діяльність, формувати комплекс вимог до себе та адекватно оцінювати свою діяльність та членів колективу, прогнозувати свої дії та вчинки, формувати новий стиль мислення, виявляти і передбачати проблеми у своїй професійній діяльності, вдосконалюючи якість праці.

Ключові слова: рефлексія, педагогічна рефлексія, професійна рефлексія, керівник інструментального колективу, фахове самовдосконалення, самоаналіз.